

KAZIMIERZ LIJKA

Nabożeństwo do Miłosierdzia Bożego

Papież Franciszek w dniu 11 kwietnia 2015 r. ogłosił bullę *Misericordiae vultus* informującą o ustanowieniu Nadzwyczajnego Jubileuszu Miłosierdzia, który objął okres od 8 grudnia 2015 r. do 20 listopada 2016 r. Rozpoczęcie jubileuszu związane zostało z uroczystością Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny, a jego zakończenie z uroczystością Chrystusa Króla Wszechświata¹. Mottem tego Roku Świętego stały się słowa z Ewangelii według św. Łukasza: *Miłosierni jak Ojciec* (por. Łk 6,36)². W dokumencie jest mowa o przeżywaniu i celebrowaniu Bożego Miłosierdzia. Jest w nim również nawiązanie do wielkiej apostołki miłosierdzia, św. Faustyny Kowalskiej³. To właśnie treść objawień przekazanych jej przez Chrystusa, zawartych w *Dzienniczku*, dała podstawy do ukształtowania się nabożeństwa do Miłosierdzia Bożego.

Nabożeństwo na bazie objawień św. Faustyny zaczęło się szerzyć przed wojną w Wilnie, a podczas wojny w kilku krajach, i to nie tylko europejskich⁴. Gorliwymi propagatorami tego kultu byli spowiednicy św. Faustyny, bł. Michał Sopoćko i ks. Józef Andrasz. Po wojnie tego rodzaju kult nadal się rozwijał, ale pod koniec lat 50. spotkał się z negatywną oceną ze strony Stolicy Apostolskiej, co wpłynęło na jego znaczące osłabienie. Po wielu jednak latach sytuacja uległa zmianie i nabożeństwo zaczęło się rozwijać na całym świecie. W *Dyrektorium o pobożności ludowej i liturgii* z 2002 r. Kongregacja Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów podała, że *Wprowadzone w naszych czasach, dzięki przesłaniu siostry Faustyny Kowalskiej, kanonizowanej 30 kwietnia 2000 roku, rozpo-*

Kazimierz LIJKA OMI, o. prof. UAM, dr hab., kierownik Zakładu Liturgiki i Homiletyki, Wydział Teologiczny Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, e-mail: lijka@oblaci.pl

¹ Franciszek: Bulla *Misericordiae vultus*. Rzym 2015 nr 3–5.

² Tamże nr 14.

³ Tamże nr 24.

⁴ E.K. Czaczkowska: *Siostra Faustyna. Biografia Świętej*. Kraków 2012 s. 330–331.

wszechniło się stopniowo nabożeństwo do miłosierdzia Bożego, którym Bóg nas obdarzył przez ukrzyżowanego i zmartwychwstałego Chrystusa, źródło Ducha Świętego, który przebacza grzechy i przywraca nam radość z tego, że jesteśmy zbawieni. Ponieważ liturgia II Niedzieli Wielkanocnej, czyli „Miłosierdzia Bożego”, jak ją nazywamy dzisiaj⁵, stanowi naturalne podłoże, na którym wyraża się przyjęcie miłosierdzia Zbawiciela przez człowieka, trzeba wychowywać wiernych do zrozumienia treści tego nabożeństwa w świetle celebracji liturgicznych sprawowanych w dniach Paschy. Tą treścią jest „Chrystus paschalny”⁶. Na podstawie *Dzienniczka* św. Faustyny można wyróżnić pięć następujących elementów tego nabożeństwa: obraz Miłosierdzia Bożego, święto Miłosierdzia Bożego, koronkę do Miłosierdzia Bożego, godzinę Miłosierdzia i szerzenie kultu Bożego Miłosierdzia⁷.

I. Obraz Miłosierdzia Bożego

Cześć dla świętych obrazów jest znana w Kościele od czasów patrystycznych. Sobór Nicejski z 325 r. pozwolił umieszczać obrazy w świątyniach. Od czasów papieża Grzegorza Wielkiego uznaje się, że obrazy pełnią funkcję dydaktyczną, mnemotechniczną (ułatwiają zapamiętywanie) i afektywną⁸. Sobór Nicejski II w 787 r., *postępując (...) za boską nauką Ojców i Tradycji Kościoła katolickiego*, bronił z całą mocą czci dla świętych wizerunków⁹. *Katechizm Kościoła katolickiego* przypomina, że *ekonomię* obrazów zapoczątkowało Wcielenie Syna Bożego¹⁰. W *Dyrektorium o pobożności ludowej i liturgii* podkreślono, że cześć dla świętych wizerunków posiada znaczenie liturgiczne i jest ważnym elementem pobożności ludowej¹¹. Zadaniem świętego wizerunku jest wprowadzenie w misterium¹².

W Kościele istnieje niezliczona liczba czczonych obrazów, które uznaje się za cudowne. Spośród wizerunków Chrystusa warto tu wymienić Całun Turyński,

⁵ Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów: Dekret *Miłosierny i łagodny jest Pan*. (Rzym 05.05.2000). „L'Osservatore Romano” 2000 nr 7–8 s. 66.

⁶ Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów: *Dyrektorium o pobożności ludowej i liturgii. Zasady i wskazania*. Poznań 2003 nr 154 s. 111–112.

⁷ Por. I. Różycki: *Miłosierdzie Boże. Zasadnicze rysy nabożeństwa do Miłosierdzia Bożego*. Stockbridge 1984 s. 17–30; W. Kubacki, E. Siepak: *Bóg bogaty w miłosierdzie. Rozważania i modlitwy do Miłosierdzia Bożego*. Kraków-Łagiewniki 1996 s. 107–180; P. Szweđa: *Modlitewnik do Miłosierdzia Bożego. Jezu, ufam Tobie*. Kraków 2007 s. 15–31.

⁸ B. Nadolski: *Leksykon liturgii*. Poznań 2006 s. 1063.

⁹ Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów: *Dyrektorium o pobożności ludowej i liturgii*, dz. cyt., nr 238 s. 168.

¹⁰ *Katechizm Kościoła katolickiego*. Poznań 1994 nr 1159 s. 285.

¹¹ Tamże nr 239 s. 168.

¹² Tamże nr 243 s. 171.

Chustę z Manoppello¹³ i obraz Najświętszego Serca. W związku z tym ostatnim, Pan Jezus powiedział do św. Małgorzaty Alacoque: *Błogosławić będę domy, w których obraz Mego Serca będzie zawieszony i czczony*¹⁴.

Nie powinien zatem wywoływać zdziwienia fakt, że Chrystus kilka wieków później domagał się, aby obraz Jego Miłosierdzia był czczony na całym świecie. Już w pierwszym zdaniu *Dzienniczka* Faustyna zanotowała: *O Miłości wiekiusta, każesz malować obraz swój święty i odsłaniasz nam źródło miłosierdzia niepojęty*¹⁵. Dnia 22 lutego 1931 r. polska mistyczka napisała: *Wieczorem, kiedy byłam w celi, ujrzałam Pana Jezusa ubranego w szacie białej. Jedną ręką wzniesioną do błogosławieństwa, a drugą dotykała szaty na piersiach. Z uchylenia szaty na piersiach wychodziły dwa wielkie promienie, jeden czerwony, a drugi białe (...). Po chwili powiedział mi Jezus: „wymaluj obraz według rysunku, który widzisz, z podpisem: Jezus, ufam Tobie. Pragnę, aby ten obraz czczono najpierw w kaplicy waszej i na całym świecie. Obiecuję, że dusza, która czcić będzie ten obraz, nie zginie. Obiecuję także, już tu na ziemi, zwycięstwo nad nieprzyjaciółmi, a szczególnie w godzinę śmierci. Ja sam bronić ją będę jako swej chwały”*¹⁶. Objawienie to miało miejsce w Płocku. W 1934 r. Pan Jezus wyjaśnił, że białe promienie oznaczają wodę, która usprawiedliwia dusze; czerwony zaś oznacza krew, która jest życiem dusz. Te dwa promienie wyszły z konającego serca Jezusa w momencie otwarcia go włócznią na krzyżu¹⁷.

Symbolika promieni przywołuje śmierć Jezusa w Wielki Piątek, o której zaświadczył św. Jan w Ewangelii, podając, że *jeden z żołnierzy włócznią przebił Mu bok i natychmiast wypłynęła krew i woda* (J 19,34). Krew i woda oznaczają łaski Ducha Świętego, który został nam dany¹⁸. Obraz doskonale harmonizuje z perykopą ewangeliczną, czytana w II Niedzielę Wielkanocną, w której św. Jan wskazuje, że zmartwychwstały Chrystus przyniósł uczniom pokój, dar Ducha Świętego, władzę odpuszczania grzechów i umocnienie w wierze (por. J 20,19–31). Wypada podkreślić, że ta sama perykopa ewangeliczna jest czytana każdego roku (cykl A, B i C). Obraz ma pobudzać do ufności i praktykowania miłosierdzia względem bliźnich. Jezus powiedział Faustynie, że przez ten obraz udzieli wiele łask duszom. Zaznaczył też, że nawet najsilniejsza wiara nic nie pomoże bez uczynków¹⁹. Pragnął On, aby obraz był publicznie wystawiony w pierwszej

¹³ A. Resch: *Oblicze Chrystusa. Od Całunu Turyńskiego do Chusty z Manoppello*. Tłum. A. Kuć. Radom 2006; P. Warchoń: *Krew i woda dar Miłości miłosiernej. Studium historyczno-teologiczne przebitego boku Chrystusa w literaturze teologicznej i duchowej*. Warszawa 2015 s. 32–36.

¹⁴ Por. *Droga do nieba. Modlitewnik dla katolików wszystkich stanów*. Opole 1967 s. 123.

¹⁵ M.F. Kowalska: *Dzienniczek. Miłosierdzie Boże w duszy mojej*. Warszawa 1993 nr 1 s. 22.

¹⁶ Tamże nr 47–48 s. 36.

¹⁷ Tamże nr 299 s. 117; P. Warchoń, dz. cyt. s. 215–221.

¹⁸ I. Różycki, dz. cyt., s. 18.

¹⁹ M.F. Kowalska, dz. cyt. nr 742 s. 232.

Niedzielę po Wielkanocy, która jest świętem Miłosierdzia²⁰, i w tę niedzielę był uroczyste poświęcony²¹. W listopadzie 1937 r. Jezus powiedział do Faustyny: *Już jest wiele dusz pociągniętych do mojej miłości przez obraz ten. Miłosierdzie moje przez dzieło to działa w duszach*²². Kilka miesięcy później Faustyna zanotuje: *Dziś ujrzałam chwałę Bożą, która płynie z obrazu tego. Wiele dusz doznaje łask, choć o nich głośno nie mówią. Choć różne są koleje jego, Bóg otrzymuje chwałę przezeń, i wysiłki szatana, i złych ludzi rozbijają się i obracają w nicłość. Mimo złości szatana, miłosierdzie Boże zatriumfuje nad całym światem i czczone będzie przez wszystkie dusze*²³. W różnych latach Faustyna miała wizje Jezusa i słyszała polecenia, by rozpowszechniać kult tego obrazu²⁴.

Wielkie dzieła Boże rodzą się w bólach. Tak też było w przypadku obrazu Jezusa Miłosiernego. Cierpienia dotyczyły siostrę Faustynę, która krótko po objawieniach prosiła swego spowiednika, ks. Andrasza, aby zwolnił ją z obowiązku malowania obrazu. Tego zwolnienia nie otrzymała²⁵ i dlatego nie mogła zaznać spokoju i odczuwała lęk²⁶, cierpiała prześladowania i upokorzenia²⁷. Siostry uważały ją za histeryczkę i fanatyczkę²⁸.

Pierwszy obraz Miłosierdzia Bożego został namalowany przez Eugeniusza Kazimirowskiego, i dzięki staraniom ks. Michała Sopoćki był wystawiony w dniach 26-28 kwietnia 1935 r. w oknie w Ostrej Bramie w Wilnie. Po zainstalowaniu obrazu Faustyna zobaczyła, jak Jezus uczynił duży znak krzyża, udzielając błogosławieństwa²⁹. W Wielki Piątek, który przypadał na dzień 26 kwietnia, ks. Sopoćko wygłosił kazanie o Miłosierdziu Bożym³⁰. Podczas kazania Faustyna widziała, jak promienie z obrazu przenikały w różnej mierze do serc zgromadzonych wiernych.

W późniejszym czasie wielu artystów malowało obrazy miłosiernego Jezusa, ale żaden nie wytrzymał konkurencji z dziełem wykonanym przez mieszkańca Łagiewnik, Adolfa Hylę. Tenże artysta namalował pierwszy swój obraz pod koniec 1942 r. Poprawił go w roku następnym, zaś ks. Andrasz go pobłogosławił i następnego dnia wizerunek zawieszono w kaplicy sióstr w Łagiewnikach. W 1944 r. Hyla namalował drugi obraz, który został poświęcony przez ks. An-

²⁰ Tamże nr 88 s. 50.

²¹ Tamże, nr 341 s. 128.

²² Tamże, nr 1379 s. 374.

²³ Tamże, nr 1789 s. 476-477.

²⁴ Por. A. Witko: *Nabożeństwo do Miłosierdzia Bożego według bł. Faustyny Kowalskiej*. Kraków 1995 s. 35-80.

²⁵ M.F. Kowalska, dz. cyt., nr 52 s. 37.

²⁶ Tamże, nr 74 s. 46; por. nr 152 i 154 s. 79.

²⁷ Tamże, nr 91-92 s. 51.

²⁸ Tamże, nr 125 s. 67.

²⁹ Tamże, nr 416 s. 149.

³⁰ Tamże, nr 417 s. 150; por. przyp. 68 s. 495.

drasza i umieszczony w bocznym ołtarzu Bożego Serca. Artysta jeszcze w 1954 r. przemalował tło obrazu. Pejzaż beskidzki zastąpiony został przez kamienną posadzkę i ciemną płaszczyznę tła³¹. Należy tu podkreślić, że spod pędzla Hyły, który zmarł w 1965 r., wyszło 230 wizerunków Jezusa Miłosiernego³².

Promienie mające źródło w Sercu Jezusa oznaczają nie tylko chrzest i Eucharystię. Błady promień symbolizuje jeszcze pokutę, a czerwony, obok Eucharystii, także pozostałe cztery sakramenty³³. Napis *Jezu, ufam Tobie* jest źródłem pociechy i ukojenia, nadziei i pokoju dla wszystkich cierpiących i udręczonych³⁴. Spojrzenie Jezusa na obrazie jest pełnym miłosiernej miłości spojrzeniem z krzyża. Pan powiedział w 1934 r., że obraz jest naczyniem, z którym ludzie mają przychodzić po łaski, do źródła miłosierdzia³⁵. Jest on cenną pomocą w dążeniu do pogłębionego życia religijnego, gdyż pomaga spotkać się z Bogiem i czerpać obficie łaski płynące od zmartwychwstałego Jezusa³⁶.

II. Święto Miłosierdzia

Święta Faustyna nie jest pierwszą zakonnicej, od której Pan Jezus domagał się ustanowienia konkretnego święta. W XIII wieku żądał od bł. Julianny de Rentine, mieszkającej w klasztorze Mont Cornillon (k. Liège), aby zabiegała o ustanowienie święta ku czci Eucharystii. Skutkowało to wprowadzeniem do liturgii święta Bożego Ciała³⁷. W XVII wieku Jezus wyraził swoją wolę wobec św. Marii Małgorzaty Alacoque, by ustanowiono święto ku czci Bożego Serca. Powiedział wówczas: *Dlatego żądam od ciebie, żeby pierwszy piątek po oktawie Bożego Ciała był poświęcony na szczególną uroczystość ku uczczeniu mojego Serca, przez to, że w tym dniu wierni przystępować będą do komunii św., że będą składać uroczyste wynagrodzenia przez publiczne wyznawanie win, ażeby naprawić zniewagi, jakich to Serce doznało podczas wystawienia na ołtarzach*³⁸.

Pan Jezus po raz pierwszy powiedział o pragnieniu ustanowienia święta Miłosierdzia w Płocku w lutym 1931 r. Wyraził to takimi słowami: *Ja pragnę, aby było Miłosierdzia święto. Chcę, aby ten obraz, który wymalujesz pędzlem, żeby był uroczysto poświęcony w pierwszą niedzielę po Wielkanocy, ta niedziela ma być świętem Miłosierdzia*³⁹. W następnych latach Jezus powracał do tego tematu

³¹ A. Witko, dz. cyt., s. 67–70.

³² E.K. Czaczkowska, dz. cyt., s. 337.

³³ Por. A. Witko, dz. cyt., s. 50.

³⁴ M. Sopoćko: *Miłosierdzie Boga w dziełach Jego*. T. 2. *Męka, śmierć, zmartwychwstanie i wniebowstąpienie*. Rzym – Paryż – Londyn 1962 s. 22.

³⁵ M.F. Kowalska, dz. cyt., nr 327 s. 124.

³⁶ Por. W.M. Okrasa: *Patrzeć z wiarą na obraz Jezusa miłosiernego*. *Ząbki* 2009 s. 64–65.

³⁷ Por. B. Nadolski: *Liturgika*. T. 2. *Liturgia i czas*. Poznań 1991 s. 118.

³⁸ M.M. Alacoque: *Pamiętnik duchowny*. Tłum. J. Andrasz. Kraków 1947 nr 92 s. 93.

³⁹ M.F. Kowalska, dz. cyt., nr 49 s. 36.

w kilkunastu objawieniach. Nawiązywał do daty tego święta w kalendarzu liturgicznym, podał przyczynę jego ustanowienia, sposób przygotowania i obchodzenia oraz wskazał na łaski związane z tym świętem⁴⁰.

W Wilnie 1934 r. Pan powiedział: *Pragnę, ażeby pierwsza niedziela po Wielkanocy była świętem Miłosierdzia*⁴¹. W następnym roku skierował poprzez Faustynę do kapłanów następujące polecenie: *a kapłani mają w dniu tym mówić duszom o tym wielkim i niezgłębionym miłosierdziu moim*⁴². Ksiądz Ignacy Różycki zauważył, że Jezus domagał się, by przedmiotem kazań było nie tylko Jego Boskie i nieskończone miłosierdzie, ale także niepojęte miłosierdzie Jego ludzkiego Serca, którego dowodem jest męka i całe dzieło odkupienia⁴³. W tym dniu należy pobudzić wiernych do ufności i wspomnieć o szczególnej łasce związanej z obchodem święta⁴⁴. We wrześniu 1936 r. Jezus złączył ze świętem obietnice, mówiąc: *Pragnę, aby święto Miłosierdzia było ucieczką i schronieniem dla wszystkich dusz, a szczególnie dla biednych grzeszników. W dniu tym otwarte są wnętrzości miłosierdzia mego, wylewam całe morze łask na dusze, które się zbliżą do źródła miłosierdzia mojego; która dusza przystąpi do spowiedzi i Komunii św., dostąpi zupełnego odpuszczenia win i kar; w dniu tym otwarte są wszystkie upusty Boże, przez które płyną łaski; niech się nie lęka zbliżyć do mnie żadna dusza, chociażby grzechy jej były jak szkarlat*⁴⁵. W tych słowach zawarta jest największa obietnica, polegająca na łasce zupełnego odpuszczenia win i kar. Miesiąc później Jezus, wspominając o święcie Miłosierdzia, domagał się praktykowania miłosierdzia wobec bliźnich, które ma polegać na czynie, słowie i modlitwie⁴⁶. W 1938 r. wyjaśnił, że święto Miłosierdzia wyszło z Jego wnętrzości w celu pocieszenia całego świata⁴⁷. Przygotowaniem do święta ma być nowenna, którą należy rozpocząć w Wielki Piątek. Istotnym elementem nowenny ma być koronka do Miłosierdzia Bożego. W związku z nowenną Jezus obiecuje udzielenie duszom wszelkich łask⁴⁸. W *Dzienniczku* znajduje się taka nowenna, częściowo podyktowana Faustynie przez Jezusa⁴⁹.

Wybór pierwszej niedzieli po Wielkanocy na święto Miłosierdzia Bożego, którą nazywano dawniej Niedzielą Przewodnią albo Niedzielą Białą, nie jest przypadkowy; jest to bowiem ostatni dzień oktawy Zmartwychwstania Pańskie-

⁴⁰ M.E. Siepak: *Święto Miłosierdzia*, <http://www.faustyna.pl/zmbm/swieto-milosierdzia/> (dostęp: 21.10.2015).

⁴¹ M.F. Kowalska, dz. cyt., nr 299 s. 117.

⁴² Tamże, nr 570 s. 192.

⁴³ I. Różycki, dz. cyt., s. 22.

⁴⁴ Tamże.

⁴⁵ M.F. Kowalska, dz. cyt., nr 699 s. 224.

⁴⁶ Por. tamże, nr 742 s. 232.

⁴⁷ Tamże, nr 1517 s. 409; por. nr 699 s. 224.

⁴⁸ Tamże, nr 796 s. 245.

⁴⁹ Tamże, nr 1209–1230 s. 329–336.

go. Właśnie w modlitwach i czytaniach mszalnych liturgii posoborowej ideą wiodącą stało się uwielbienie Zbawiciela w Jego nieskończonym miłosierdziu⁵⁰. Ksiądz Sopoćko zauważył, że *Wszystkie części zmienne wraz ze śpiewami w odnowionej liturgii Niedzieli II Wielkanocy zmierną ku temu, by pobudzić Lud Boży do wielbienia Boga w Jego nieskończonym miłosierdziu nie tylko prywatnie, ale i publicznie*⁵¹. Duch tej Niedzieli promieniuje na cały okres Wielkanocy⁵². Należy podkreślić, że w Mszału Pawła VI z 1970 r. pojawiła się nowa kolekta związana z II Niedzielą Wielkanocną, która rozpoczyna się od słów: *Boże zawsze miłosierny*. Dawna kolekta Niedzieli Przewodniej terminu *miłosierny* nie posiadała. *Ogólne wprowadzenie do Mszału rzymskiego* wyjaśnia, że w kolektce wyraża się charakter celebracji⁵³. Tak więc przedziwnym zrzędzeniem Opatrzności motyw miłosiernego Boga znalazł się w liturgii wspomnianej niedzieli w czasach, kiedy idea wprowadzenia święta Miłosierdzia Bożego nie była jeszcze przez Stolicę Apostolską popierana i zaakceptowana.

Pan Jezus podaje racje przemawiające za ustanowieniem nowego święta: *Dusze giną mimo mojej gorzkiej męki. Daję im ostatnią deskę ratunku, to jest święto Miłosierdzia mojego. Jeżeli nie uwielbią miłosierdzia mojego, zginą na wieki*⁵⁴. Innym razem dodał, że święto Miłosierdzia sprawia Jego sercu radość⁵⁵.

Wielokrotne nalegania Jezusa na wprowadzenie tego święta wzbudziło w Faustynie chęć udania się do Rzymu, by spotkać się z papieżem i przedstawić mu całą sprawę. Ale ks. Sopoćko skutecznie jej to odradził⁵⁶. Sam zaś czynił liczne starania, aby to święto zostało wprowadzone do kalendarza liturgicznego. W lipcu 1937 r. na Kongresie Mariologicznym w Wilnie przedstawił wniosek, by przesłać w tej sprawie prośbę do Stolicy Apostolskiej, ale mimo przyjęcia wniosku, arcybiskup Jałbrzykowski wyraził swój sprzeciw. Później ks. Michał rozmawiał o tym z nuncjuszem, a także wręczył biskupom zgromadzonym na konferencji Episkopatu Polski memoriał z argumentami przemawiającymi za takim świętem; udał się też w kwietniu 1939 r. do Kongregacji Obrzędów w Rzymie, ale te starania nie przyniosły pomyślnych rezultatów⁵⁷. Tymczasem dnia 16 kwietnia 1944 r. w Niedzielę Przewodnią w Krakowie Łagiewnikach po raz pierwszy obchodzono święto Miłosierdzia. W 1946 r. biskupi polscy skierowali prośbę do Stolicy Apostolskiej o zatwierdzenie święta. Dnia 14 maja 1953 r.

⁵⁰ M. Sopoćko: *Duch liturgii II Niedzieli Wielkanocy*. W: *Powołanie człowieka*. T. 2. Red. T. Bielski. Poznań – Warszawa 1972 s. 392.

⁵¹ Tamże, s. 389.

⁵² Por. tamże, s. 390.

⁵³ *Ogólne wprowadzenie do Mszału rzymskiego*. Poznań 2004 nr 54 s. 28.

⁵⁴ M.F. Kowalska, dz. cyt., nr 965 s. 286.

⁵⁵ Tamże, nr 998 s. 291.

⁵⁶ Por. A. Witko, dz. cyt., s. 95–96.

⁵⁷ Tamże, s. 97–98.

Święte Oficjum uznało, że nie należy wprowadzać takiego święta⁵⁸. Ponowny zakaz wydano w dniu 19 listopada 1958 r. Natomiast 6 marca 1959 r. została podpisana *Notyfikacja* Świętego Oficjum zakazująca szerzenia nabożeństwa do Miłosierdzia Bożego w formach podanych przez siostrę Faustynę. Notyfikację cofnięto w 1978 r., kilka miesięcy przed wyborem Jana Pawła II na papieża⁵⁹.

Święto Miłosierdzia wpisał w 1985 r. do kalendarza liturgicznego archidiecezji krakowskiej kardynał Macharski, a potem uczynili to niektórzy biskupi polscy w swoich diecezjach. Na prośbę Episkopatu Polski papież Jan Paweł II w 1995 r. wprowadził to święto dla wszystkich diecezji w Polsce. W dniu kanonizacji siostry Faustyny, 30 kwietnia 2000 r., Ojciec Święty ogłosił to święto dla całego Kościoła, ustalając dzień obchodu na II Niedzielę Wielkanocną, zwaną obecnie Niedzielą Miłosierdzia Bożego⁶⁰. Tak więc po prawie siedemdziesięciu latach od pierwszego objawienia związanego z tą sprawą pragnienie Jezusa, wyrażone przed Faustyną, zostało spełnione.

Dnia 29 czerwca 2002 r. Penitencjaria Apostolska ogłosiła dekret, na mocy którego udziela się *odpustu zupełnego na zwykłych warunkach (spowiedź sakramentalna, komunie eucharystyczna, modlitwa w intencjach papieskich) wiernemu, który w II Niedzielę Wielkanocną, czyli Miłosierdzia Bożego, w jakimkolwiek kościele lub kaplicy, z sercem całkowicie wolnym od wszelkiego przywiązania do jakiegokolwiek grzechu, choćby powszedniego, weźmie udział w pobożnych praktykach spełnianych ku czci Bożego Miłosierdzia albo przynajmniej odmówi przed Najświętszym Sakramentem Eucharystii, wystawionym publicznie lub ukrytym w tabernakulum, modlitwę „Ojcze nasz” i „Credo”, dodając pobożne wezwanie do Pana Jezusa Miłosiernego (np. „Jezu Miłosierny, ufam Tobie”)*⁶¹. Mówi się tu także o odpuszczeniu cząstkowym i zachęca duszpasterzy do informowania wiernych o tym rozporządzeniu Kościoła.

III. Koronka do Miłosierdzia Bożego

Różnego rodzaju koronki pojawiają się w Kościele od XIII wieku. Jest to rodzaj modlitwy, powstałej w środowisku monastycznym, polegającej na powtarzaniu prostych formuł i krótkich wezwań z równoczesnym przesuwaniem w palcach sznurka paciorków lub koralu. Znane są koronki ku uczczeniu Osób Boskich, tajemnic z życia Chrystusa, Maryi, aniołów i świętych⁶². Koronka do Miłosierdzia Bożego była znana już w XIX w. i znajdowała się w niektórych

⁵⁸ E.K. Czaczkowska, dz. cyt., s. 337.

⁵⁹ Por. A. Witko, dz. cyt., s. 99–100.

⁶⁰ M.E. Siepak, *Święto Miłosierdzia*, <http://www.faustyna.pl/zmbm/swieto-milosierdzia/> (dostęp: 21.10.2015).

⁶¹ Penitencjaria Apostolska, *Dekret o związaniu odpustów z aktami kultu spełnianymi dla uczczenia Bożego Miłosierdzia* (Rzym 29.06.2002). „L'Osservatore Romano” 2003 nr 1 s. 55–56.

⁶² J. Kopeć: *Koronka*. W: *Encyklopedia katolicka*. T. 9. Lublin 2002 kol. 886–892.

książeczkach do nabożeństwa. Odmawiano ją w zgromadzeniu Matki Bożej Miłosierdzia⁶³, ale różniła się ona znacząco od tej, którą Jezus przekazał Faustynie.

W dniu 13 września 1935 r. Faustyna ujrzała anioła, wykonawcę Bożego gniewu, który miał ukarać ziemię za grzechy. Wówczas zaczęła błagać Boga słowami usłyszczanymi wewnątrz, które okazały się skuteczne do tego stopnia, że anioł stał się bezsilny i nie mógł dokonać karania⁶⁴. Słowa modlitwy były następujące: *Ojcze Przedwieczny, ofiaruję Ci Ciało i Krew, Duszę i Bóstwo najmilszego Syna Twojego, a Pana naszego Jezusa Chrystusa, za grzechy nasze i świata całego; dla Jego bolesnej męki miej miłosierdzie dla nas*⁶⁵. Formuła modlitwy jest częściowo podobna do tej, którą anioł przekazał dzieciom w Fatimie w 1916 r. Anioł kazał im powtórzyć trzykrotnie: *Przenajświętsza Trójco, Ojcze, Synu i Duchu Święty, ofiaruję Wam najdroższe Ciało, Krew, Duszę i Bóstwo naszego Pana Jezusa Chrystusa, obecnego we wszystkich tabernakulach świata, jako zadośćuczynienie za zniewagi, świętokradztwa i obojętności, którymi jest obrażany. Przez nieskończone zasługi Jego Najświętszego Serca i Niepokalanego Serca Maryi, błagam o nawrócenie biednych grzeszników*⁶⁶.

Dla teologów w podanych formułach problem stanowiło ofiarowanie Ojcu Bóstwa Jezusa. Na zarzut, że Bóstwo Jezusa Chrystusa nie może być ofiarowane Trójcy Przenajświętszej, siostra Łucja z Fatimy odpowiedziała z przekazem: *Być może anioł nie studiował teologii*⁶⁷. Podobny zarzut wobec formuły przekazanej przez Faustynę wysunął ksiądz Wincenty Granat. Dziś tę kwestię wyjaśnia się w ten sposób, że przez ofiarowanie Bóstwa Jezusa należy rozumieć Jego Boską Osobę, a nie Boską naturę⁶⁸.

W związku z koronką Pan Jezus powiedział do Faustyny 14 września 1935 r.: *odmawiać ją będziesz przez dziewięć dni na zwykłej częstce różańca w sposób następujący: najpierw odmówisz jedno „Ojcze nasz” i „Zdrowaś Maryjo”, i „Wierzę w Boga”, następnie na paciorkach „Ojcze nasz” mówić będziesz następujące słowa: „Ojcze Przedwieczny, ofiaruję Ci Ciało i Krew, Duszę i Bóstwo najmilszego Syna Twojego, a Pana Naszego Jezusa Chrystusa, na przebłaganie za grzechy nasze i świata całego”; na paciorkach „Zdrowaś Maryjo” będziesz odmawiać następujące słowa: „Dla Jego bolesnej męki miej miłosierdzie dla nas i świata całego”. Na zakończenie odmówisz trzykrotnie te słowa: „Święty Boże,*

⁶³ A. Witko, dz. cyt., s. 112–113.

⁶⁴ M.F. Kowalska, dz. cyt., nr 474 s. 165.

⁶⁵ Tamże, nr 476 s. 165.

⁶⁶ A. Witko, dz. cyt., s. 107; por. L. Kondor: *Siostra Łucja mówi o Fatimie*, Fatima 1978, s. 45.

⁶⁷ F. Bauman, *Fatima und die Kritik*, w: *Maria spricht zur Welt. Fatimas Geheimnis und weltgeschichtliche Sendung*. Red. L. Gonzaga da Fonseca. Innsbruck – Wien – München 1963 s. 132; por. A. Witko, dz. cyt., s. 170, przyp. 30.

⁶⁸ Por. A. Witko, dz. cyt., s. 106–108.

*Święty Mocny, Święty Nieśmiertelny, zmiłuj się nad nami i nad całym światem*⁶⁹. We wrześniu 1936 r. Pan Jezus zachęcał Faustynę do nieustannego odmawiania koronki. Wypowiedział również obietnice związane z tą modlitwą: *Ktokolwiek będzie ją odmawiał, dostąpi wielkiego miłosierdzia w godzinę śmierci. Kapłani będą podawać grzesznikom jako ostatnią deskę ratunku; chociażby był grzesznik najzatwardziały, jeżeli raz tylko zmówi tę koronkę, dostąpi łaski z nieskończonego miłosierdzia mojego*⁷⁰. W grudniu tegoż roku Zbawiciel obiecał, że za odmówienie koronki przez dziewięć dni przed świętem Miłosierdzia udzieli duszom wszelkich łask⁷¹. Faustyna przekonała się, że przez odmawianie koronki można przebłagać Boga Ojca i uprosić Miłosierdzie Boże dla Polski⁷², miłosierdzie w życiu i dla konających⁷³, można otrzymać zaspokojenie wszelkich prośb i spokój⁷⁴, a nawet można uprosić deszcz⁷⁵, ustanie burzy⁷⁶ i uchronienie od burzy niosącej zniszczenie⁷⁷. Łaski można wypraszać dla siebie, dla innych osób i całego świata. Koronkę należy odmawiać z ufnością i wytrwałością.

Tekst koronki, nowenny i litanii do Miłosierdzia Bożego, dzięki staraniom ks. Michała Sopoćki, po uzyskaniu *Imprimatur* kurii krakowskiej, został wydrukowany w październiku 1937 r. w książeczce zatytułowanej *Chrystus, Król miłosierdzia*⁷⁸. Kult Miłosierdzia Bożego szerzył się intensywnie podczas wojny i po jej zakończeniu. Notyfikacja Świętego Oficjum z 1959 r. przerwała ten rozwój prawie na dwadzieścia lat. Popularność koronki po uchyleniu Notyfikacji w 1978 r., a zwłaszcza po beatyfikacji i kanonizacji siostry Faustyny, zaczęła rosnąć w całym świecie w sposób niezwykły.

Kardynał Józef Glemp w imieniu biskupów polskich skierował do Ojca Świętego w listopadzie 2001 r. prośbę o udzielenie daru odpustu dla odmawiających Koronkę do Miłosierdzia Bożego. Dnia 12 stycznia 2002 r. Penitencjaria Apostolska podjęła decyzję o udzieleniu odpustu zupełnego pod zwykłymi warunkami w granicach Polski wiernemu, który z duszą całkowicie wolną od przywiązania do jakiegokolwiek grzechu pobożnie odmówi Koronkę w kościele lub kaplicy wobec Najświętszego Sakramentu, publicznie wystawionego lub też przechowywanego w tabernakulum. Chorzy, którzy nie mogą wyjść z domu, a odmówią Koronkę z ufnością i pragnieniem miłosierdzia, również taki odpust

⁶⁹ M.F. Kowalska, dz. cyt., nr 476 s. 166.

⁷⁰ Tamże, nr 687 s. 221.

⁷¹ Tamże, nr 796 s. 245.

⁷² Tamże, nr 714 s. 227.

⁷³ Tamże, nr 1035 s. 300.

⁷⁴ Tamże, nr 1541 s. 413.

⁷⁵ Tamże, nr 1128 s. 316.

⁷⁶ Tamże, nr 1731 s. 460.

⁷⁷ Tamże, nr 1791 s. 477.

⁷⁸ A. Witko, dz. cyt., s. 115; Litania do Miłosierdzia Bożego – zob. M. Sopoćko: *Godzina święta. Nabożeństwo do Miłosierdzia Bożego nad światem*. Poznań 1949 s. 113–116.

mogą uzyskać. W innych okolicznościach odpust będzie cząstkowy⁷⁹. Można więc powiedzieć, że Koronka do Miłosierdzia Bożego jest wielkim darem Chrystusa dla Kościoła. Jest ona wyrazem Jego nieskończonego miłosierdzia i niezwykłej troski o zbawienie ludzi.

IV. Godzina Miłosierdzia

Nabożeństwo związane z godziną Miłosierdzia pojawia się jedynie w dwóch objawieniach opisanych przez Faustynę w *Dzienniczku*. W październiku 1937 r. Pan Jezus powiedział: *O trzeciej godzinie błagaj mojego miłosierdzia, szczególnie dla grzeszników, i choć przez krótki moment zagłębiaj się w mojej męce, szczególnie w moim opuszczeniu w chwili konania. Jest to godzina wielkiego miłosierdzia dla świata całego. Pozwolę ci wniknąć w mój śmiertelny smutek; w tej godzinie nie odmówię duszy niczego, która mnie prosi przez mękę moją*⁸⁰. Drugie objawienie dotyczące tej godziny nastąpiło w początkach lutego 1938 r. Jezus wówczas mówił: *Przypominam ci, córko moja, że ile razy usłyszysz, jak zegar bije trzecią godzinę, zanurzaj się cała w miłosierdziu moim, uwielbiając i wysławiając je; wzywaj jego wszechmocy dla świata całego, a szczególnie dla biednych grzeszników, bo w tej chwili zostało na oścież otwarte dla wszelkiej duszy. W godzinie tej uprosisz wszystko dla siebie i dla innych; w tej godzinie stała się łaska dla świata całego – miłosierdzie zwyciężyło sprawiedliwość. Córko moja, staraj się w tej godzinie odprawiać drogę krzyżową, o ile ci na to obowiązki pozwolą; a jeżeli nie możesz odprawić drogi krzyżowej, to przynajmniej wstąp na chwilę do kaplicy i uczcij moje serce, które jest pełne miłosierdzia w Najświętszym Sakramencie; a jeżeli nie możesz wstąpić do kaplicy, pograż się w modlitwie tam, gdzie jesteś, chociaż przez króciutką chwilę. Żądam czci dla miłosierdzia mojego od wszelkiego stworzenia, ale od ciebie najpierw, bo dałem ci najgłębiej poznać tę tajemnicę*⁸¹.

Godzina Miłosierdzia, stanowiąca jedną z form nabożeństwa do Miłosierdzia Bożego, została dostrzeżona i równocześnie uwydatniona dopiero w 1980 r. przez Kongregację do spraw Świętych, badającą pisma Faustyny. Nieco później zwrócił na tę godzinę uwagę ks. Ignacy Różycki w referacie wygłoszonym na sympozjum w Krakowie, które odbyło się w dniach 19-20 lutego 1981 r. Zaznaczył wówczas, że modlitwa ma być odmawiana o godzinie piętnastej, ma odwoływać się do wartości i zasług męki Pańskiej, ma być ufna, wytrwała i w razie potrzeby wielokrotnie powtarzana. Należy ją skierować do Jezusa⁸². Ksiądz Sopoćko w przedstawianiu różnych form nabożeństwa do Miłosierdzia Bożego

⁷⁹ Penitencjaria Apostolska: *Odpust za Koronkę do Miłosierdzia Bożego*. Rzym 12.01.2002. „Anamnesis” 2002 nr 2 s. 54–55.

⁸⁰ M.F. Kowalska, dz. cyt., nr 1320 s. 358.

⁸¹ Tamże, nr 1572 s. 420–421.

⁸² Por. I. Różycki, dz. cyt., s. 28–29.

wymieniał m.in. litanie i nowennę, pomijając milczeniem Godzinę Miłosierdzia⁸³. Oficjalnie praktyka uczczenia godziny śmierci Jezusa, według objawień siostry Faustyny, została wprowadzona 1 listopada 1983 r., na mocy okólnika przełożonej generalnej Zgromadzenia Sióstr Matki Bożej Miłosierdzia. Poleciała ona, by siostry codziennie o godzinie piętnastej odmawiały koronkę do Miłosierdzia Bożego⁸⁴. Później zachęta do przeżywania tej godziny znalazła się w Dyrektorium Zgromadzenia i w modlitewniku zakonnym, w którym wskazano, że godzina piętnasta jest czasem błagania o Miłosierdzie Boże. W tej godzinie siostry powinny odmawiać koronkę, polecając Bogu wszystkich umierających, osoby powierzone apostołskiemu gorliwości Zgromadzenia, wszystkie jego dzieła i prosić o wierność swojej misji w Kościele⁸⁵. Pośród tych intencji zabrakło polecenia Bogu grzeszników, na co należał Jezus w obu objawieniach.

W odniesieniu do godziny piętnastej pojawiły się różne interpretacje. Jedni interpretowali ją jako moment nastania tej godziny, inni zaś widzieli tu czas od godziny piętnastej do szesnastej. Ksiądz Dłutowski, nawiązując do momentu śmierci Jezusa, podkreśla, że dopiero później, po godzinie piętnastej, *jeden z żołnierzy przebił Mu bok i natychmiast wypłynęła krew i woda* (J 19,34). Ponieważ krew i woda są materialnym przedmiotem kultu Miłosierdzia Bożego, dlatego należy uczcić nie tylko moment oddania ducha przez Zbawiciela, lecz także moment przebicia Jego boku, który nastąpił prawdopodobnie około godziny szesnastej. Poza tym Jezus polecił Faustynie, by w tym czasie odprawiła drogę krzyżową, a ta może trwać nawet kilkadziesiąt minut. I chociaż łaski miłosierdzia można wypraszać przez całą godzinę, to jednak kulminacyjny moment Godziny Miłosierdzia przypada wtedy, kiedy zegar wybija godzinę piętnastą⁸⁶. I ważnym jest to, aby modlitwy rozpocząć właśnie w tym momencie.

Należy jeszcze pamiętać, że wielkie znaczenie dla Jezusa ma rozważanie przez nas Jego męki. W styczniu 1935 r. Faustyna usłyszała głos w duszy: *Jedna godzina rozważania mojej bolesnej męki większą zasługę ma aniżeli cały rok biczowania się aż do krwi; rozważanie moich bolesnych ran jest dla Ciebie z wielkim pożytkiem, a mnie sprawia wielką radość*⁸⁷. Dnia 21 stycznia 1938 r. Faustyna przeżywała w czasie mszy wizję Jezusa konającego na krzyżu, który powiedział: *Najwięcej mi się podoba, kiedy rozważasz moją bolesną mękę; łącz swoje małe cierpienia z moją bolesną męką, aby miały wartość nieskończoną*

⁸³ Por. A. Witko, dz. cyt., s. 121.

⁸⁴ Por. tamże, s. 121–122.

⁸⁵ *Konstytucje i Dyrektorium Zgromadzenia Sióstr Matki Bożej Miłosierdzia*. Warszawa – Rzym 1985 s. 107–108; *Tobie, Panie zaufałem. Modlitewnik Zgromadzenia Sióstr Matki Bożej Miłosierdzia*. Warszawa 1986 s. 33–34.

⁸⁶ Por. M. Bernyś, M. Dłutowski: *Nie lekaj się niczego. Hymny, rozważania, modlitwy w godzinie miłosierdzia*. Ząbki 2014 s. 148–149; E. Siepak: *Godzina miłosierdzia*. Częstochowa 2004 s. 3.

⁸⁷ M.F. Kowalska, dz. cyt., nr 369 s. 137.

*przed moim majestatem*⁸⁸. Należy zatem pamiętać, aby w odprawianiu Godziny Miłosierdzia nie zabrakło refleksji nad męką Jezusa. Myśl skupiona na konaniu i śmierci Jezusa jest bardzo dla nas pożyteczna, raduje Jego serce i sprawia, że ma On w nas wielkie upodobanie.

V. Szerzenie kultu Miłosierdzia Bożego

Ostatnią formą nabożeństwa przekazanego św. Faustynie jest szerzenie kultu Miłosierdzia Bożego. Faustyna jest pierwszą osobą, od której Jezus domagał się rozpowszechniania tego kultu w nowej formie. Również do tego zadania zostali powołani jej spowiednicy, a w dalszej kolejności inni duchowni, siostry zakonne oraz wszyscy ludzie Kościoła.

W lutym 1935 r. Bóg obiecał wielką łaskę Faustynie i wszystkim, którzy będą głosić o Jego wielkim miłosierdziu. Bóg powiedział: *Ja sam bronić ich będę w godzinę śmierci, jako swej chwały, i chociażby grzechy dusz czarne były jak noc, kiedy grzesznik zwraca się do miłosierdzia mojego, oddaje mi największą chwałę i jest zaszczytem męki mojej. Kiedy dusza wysławia moją dobroć, wtenczas szatan drży przed nią i ucieka na samo dno piekła*⁸⁹. Nieco później, podczas adoracji, Jezus przyrzekł: *Duszym, które uciekać się będą do mojego miłosierdzia, i duszom, które wysławiać i głosić będą innym o moim wielkim miłosierdziu, w godzinę śmierci postąpię z nimi według nieskończonego miłosierdzia mojego*⁹⁰. Po tych słowach Zbawiciel wyjawiał swoją boleść z powodu niezrozumienia i niedowierzania Jego wielkiemu miłosierdziu przez dusze wybrane. W dniu 4 kwietnia 1937 r., w Niedzielę Przewodnią, czyli święto Miłosierdzia, podczas adoracji Faustyna usłyszała takie słowa: *Dusze, które szerzą cześć miłosierdzia mojego, osłaniam je przez życie całe, jak czuła matka swe niemowlę, a w godzinę śmierci nie będę im Sędzią, ale miłosiernym Zbawicielem. W tej ostatniej godzinie nic dusza nie ma na swą obronę, prócz miłosierdzia mojego; szczęśliwa dusza, która przez życie zanurzała się w zdroju miłosierdzia, bo nie dosięgnie jej sprawiedliwość*⁹¹.

Bardzo ważną obietnicę dotyczącą kapłanów wyraził Jezus w styczniu 1938 r. Powiedział wówczas: *Córko moja, nie ustawaj w głoszeniu miłosierdzia mojego, ochłodziś przez to serce moje, które pała płomieniem litości dla grzeszników. Powiedz moim kapłanom, że zatwardziali grzesznicy kruszyć się będą pod ich słowami, kiedy będą mówić o niezgłębionym miłosierdziu moim, o litości, jaką mam dla nich w sercu swoim. Kapłanom, którzy głosić będą i wysławiać*

⁸⁸ Tamże, nr 1512 s. 409.

⁸⁹ Tamże, nr 378 s. 140.

⁹⁰ Tamże, nr 379 s. 140–141.

⁹¹ Tamże, nr 1075 s. 307–308.

*miłosierdzie moje, dam im moc przedziwną i namaszczę ich słowa, i poruszę serca, do których przemawiać będą*⁹².

Inne objawienie, z dnia 28 stycznia 1938 r., skierowane zostało do wszystkich, którzy będą szerzyć kult Miłosierdzia Bożego. Faustyna zanotowała takie słowa Pana: *Wszystkim duszom, które uwielbiać będą to wielkie moje miłosierdzie i szerzyć jego cześć, zachęcając inne dusze do ufności w moje miłosierdzie – dusze te w godzinę śmierci nie doznają przerażenia. Miłosierdzie moje osłoni je w tej ostatniej walce*⁹³.

Po św. Faustynie głównym krzewicielem kultu Miłosierdzia Bożego był bł. Michał Sopoćko, który w swoim życiu z tego powodu doznał wielu cierpień⁹⁴. Starał się on dać podstawy teologiczne temu nabożeństwu w licznych książkach i artykułach⁹⁵. Inny znany spowiednik Faustyny, ks. Józef Andrasz, opisał szerzący się w powojennej Polsce kult Miłosierdzia Bożego. Pisał, że kult ten po wojnie nie osłabł, ale szerzy się coraz bardziej, a obraz Jezusa Miłosiernego pielgrzymuje po licznych miastach i wioskach nie tylko w formie obrazków, ale i medalików. Nowenna, koronka i litania do Miłosierdzia Bożego rozszerzają się nie tylko u nas, ale i w innych krajach. W wielu kościołach znajdują się duże obrazy Pana Jezusa Miłosiernego, zazwyczaj obwieszane wotami, jako wyraz wdzięczności za wysłuchanie próśb⁹⁶. W niektórych kościołach odprawia się każdego miesiąca specjalne nabożeństwa dla wiernych, a przed obrazem Miłosiernego Zbawiciela celebruje się mszę świętą, głosi kazanie o Bożym Miłosierdziu i śpiewa się litanię do Miłosierdzia Bożego⁹⁷. Nabożeństwa do Miłosierdzia Bożego zainicjowano w Łagiewnikach dnia 7 marca 1943 r. Później odprawiano je w trzecią niedzielę miesiąca, a w kwietniu w pierwszą niedzielę po Wielkanocy⁹⁸. W okresie powojennym na temat Bożego Miłosierdzia zaczęły pojawiać się liczne publikacje w różnych językach. A w późniejszym okresie do rozwoju kultu Miłosierdzia Bożego przyczynił się św. Jan Paweł II, który w 1980 r. obdarzył Kościół encykliką *Dives in misericordia*⁹⁹. Rok Miłosierdzia Bożego, ogłoszony przez papieża Franciszka, stał się nowym okresem intensywnego głoszenia miłosierdzia i korzystania z łask miłosiernego Pana. W tym Roku Świętym papież posłał *misjonarzy miłosierdzia*, którzy otrzymali władzę rozgrzeszania z grzechów zarezerwowanych Stolicy Apostolskiej¹⁰⁰. W Roku Miłosierdzia misjonarze przeprowadzali misje i rekolekcje, w których dominującym tematem stało się

⁹² Tamże, nr 1521 s. 410.

⁹³ Tamże, nr 1540 s. 413.

⁹⁴ Por. tamże, nr 378 s. 140.

⁹⁵ Zob. H. Ciereszko: *Michał Sopoćko apostoł Miłosierdzia Bożego*. Kraków 2004.

⁹⁶ Por. J. Andrasz: *Miłosierdzie Boże, ufamy Tobie!* Kraków 1948 s. 3–4.

⁹⁷ Tamże, s. 16–17.

⁹⁸ Tamże, s. 17, przyp. 1.

⁹⁹ Jan Paweł II: *Encyklika Dives in misericordia*. Rzym 1980.

¹⁰⁰ Franciszek: *Bulla Misericordiae vultus*, dz. cyt., nr 18.

miłosierdzie Boże. Kazania, homilie, konferencje i nabożeństwa miały przybliżyć wiernych do źródła niezgłębionego miłosierdzia. W języku polskim istnieją niezliczone modlitewniki z tekstami dla tego rodzaju nabożeństw¹⁰¹. Wiernych należało zachęcać do nawracania się i korzystania z Bożego Miłosierdzia w sakramencie pokuty, do wieszania obrazu Jezusa miłosiernego w mieszkaniach i do odmawiania koronki.

W Roku Miłosierdzia apelowano do duszpasterzy, aby w kościołach umieścili obraz Miłosierdzia i udostępniili świątynie dla wiernych, którzy chcą się modlić w Godzinie Miłosierdzia. Wiernych zachęcano, aby docierali do ludzi, którzy oddalili się od Kościoła i aby przekonywali ich do skorzystania z łask miłosiernego Boga, który nawet największego grzesznika nie odrzuca i raduje się z jego nawrócenia.

VI. Zakończenie

Kult Bożego Miłosierdzia w nowej formie wyszedł z Polski i jest dziełem Jezusa, przekazanym światu za pośrednictwem św. Faustyny Kowalskiej. W maju 1938 r., podczas modlitwy Faustyny za nasz kraj, Pan Jezus powiedział: *Polskę szczególnie umiłowałem, a jeżeli posłuszna będzie woli mojej, wywyższę ją w potęgę i świętości. Z niej wyjdzie iskra, która przygotowuje świat na ostateczne przyjście moje*¹⁰². Tą iskrawą zdaje się być Boże Miłosierdzie, które należy rozpowszechniać na wszelki możliwy sposób. Nabożeństwo do Bożego Miłosierdzia łączy się z niezwykłymi obietnicami dotyczącymi zarówno życia doczesnego, jak i wiecznego; jest ono dowodem nieskończonej miłości Zbawiciela do ludzi. Realizacja każdego elementu tego nabożeństwa ma być złączona z ufnością i z podaniem się woli Bożej. Szczególnym okresem do rozpowszechniania i praktykowania wspomnianego nabożeństwa stał się Rok Miłosierdzia.

W kontekście wydarzeń we współczesnym świecie warto przypomnieć słowa św. Pawła: *Mówię, bracia, czas jest krótki (...). Przemija bowiem postać tego świata (1 Kor 7,29.31). Z tymi słowami wypada złączyć fragment z Apokalipsy, w którym Jezus mówi: Ja wszystkich, których kocham, karzę i ćwiczę. Bądź więc gorliwy i nawróć się! Oto stoję u drzwi i kołaczę: jeśli kto posłyszysz mój głos i drzwi otworzy, wejdę do niego i będę z nim wieczerzał, a on ze mną. Zwycięzcy*

¹⁰¹ Oto niektóre modlitewniki: A. Misiak: *Modlitwy do Bożego Miłosierdzia*. Osny 1981; W. Kubacki, E. Siepak: *Bóg bogaty w miłosierdzie. Rozważania i modlitwy do Miłosierdzia Bożego*. Kraków – Łagiewniki 1996; S. Chabiński: *Okaż nam miłosierdzie Swoje*. Ząbki 1998; Z. Rutkowski: *Miłosierdzie... z Pokolenia na Pokolenie*. Ząbki 1998; W. Kubacki: *Miej miłosierdzie dla nas i całego świata. Adoracje*, Kraków – Łagiewniki 1999; T. Ryłko: *Modlitewnik do Miłosierdzia Bożego. Wiem, komu zaufałem*. Kraków 2001; P. Szweda: *Modlitewnik do Miłosierdzia Bożego. Jezus, ufam Tobie*. Kraków 2007; B. Słota: *Z miłosierdzia*. Warszawa 2008; J. Brózda-Wisniewska: *Modlitwy do Miłosierdzia Bożego. Jezus, ufam Tobie*. Poznań 2009.

¹⁰² M.F. Kowalska, dz. cyt., nr 1732 s. 461.

dam zasiąść ze Mną na moim tronie (Ap 3,19–21). Zwycięzcą jest ten, kto otwiera się na Boże Miłosierdzie, kto darzy czią obraz Miłosierdzia, obchodzi święto Miłosierdzia, odmawia koronkę, łączy się z konającym Jezusem w godzinie Miłosierdzia oraz głosi miłosierdzie słowem i uczynkami.

Bibliografia

- Andrasz J.: *Miłosierdzie Boże, ufamy Tobie!* Kraków 1948.
- Bauman F.: *Fatima und die Kritik*, w: *Maria spricht zur Welt. Fatimas Geheimnis und weltgeschichtliche Sendung*. Red. L. Gonzaga da Fonseca. Innsbruck – Wien – München 1963.
- Bernyś M., Dłutowski M.: *Nie lękaj się niczego. Hymny, rozważania, modlitwy w godzinie miłosierdzia*. Żąbki 2014.
- Ciereszko H.: *Michał Sopoćko apostoł Miłosierdzia Bożego*. Kraków 2004.
- Czaczkowska E.K.: *Siostra Faustyna. Biografia Świętej*. Kraków 2012.
- Droga do nieba. Modlitewnik dla katolików wszystkich stanów*. Opole 1967.
- Faustyna Kowalska M.: *Dzienniczek. Miłosierdzie Boże w duszy mojej*. Warszawa 1993.
- Franciszek: *Bulla Misericordiae vultus*. Rzym 2015.
- Jan Paweł II: *Encyklika Dives in misericordia*. Rzym 1980.
- Katechizm Kościoła katolickiego*. Poznań 1994.
- Kondor L.: *Siostra Łucja mówi o Fatimie*, Fatima 1978.
- Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów: *Dekret Miłosierny i łagodny jest Pan* (Rzym 05.05.2000). „L'Osservatore Romano” 2000 nr 7–8 s. 66.
- Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów: *Dyrektorium o pobożności ludowej i liturgii. Zasady i wskazania*. Poznań 2003.
- Konstytucje i Dyrektorium Zgromadzenia Sióstr Matki Bożej Miłosierdzia*. Warszawa – Rzym 1985.
- Kopeć J.: *Koronka*. W: *Encyklopedia katolicka*. T. 9. Lublin 2002 kol. 886–892.
- Kubacki W., Siepak E.: *Bóg bogaty w miłosierdzie. Rozważania i modlitwy do Miłosierdzia Bożego*. Kraków-Łagiewniki 1996.
- Małgorzata Maria Alacoque: *Pamiętnik duchowny*. Tłum. J. Andrasz. Kraków 1947.
- Nadolski B.: *Leksykon liturgii*. Poznań 2006.
- Nadolski B.: *Liturgika*. T. 2. *Liturgia i czas*. Poznań 1991.
- Ogólne wprowadzenie do Mszału rzymskiego*. Poznań 2004.
- Okrasa W.M.: *Patrzeć z wiarą na obraz Jezusa miłosiernego*. Żąbki 2009.
- Penitencjaria Apostolska, *Dekret o związaniu odpustów z aktami kultu spełnianymi dla uczczenia Bożego Miłosierdzia* (Rzym 29.06.2002). „L'Osservatore Romano” 2003 nr 1 s. 55–56.
- Penitencjaria Apostolska: *Odpust za Koronkę do Miłosierdzia Bożego* (Rzym 12.01.2002.). „Anamnesis” 2002 nr 2 s. 54–55.
- Resch A.: *Oblicze Chrystusa. Od Całunu Turyńskiego do Chusty z Manoppello*. Tłum. A. Kuć. Radom 2006.
- Różycki I.: *Miłosierdzie Boże. Zasadnicze rysy nabożeństwa do Miłosierdzia Bożego*. Stockbridge 1984.
- Siepak E.: *Godzina miłosierdzia*. Częstochowa 2004.
- Siepak M.E.: *Święto Miłosierdzia*, <http://www.faustyna.pl/zmbm/swieto-milosierdzia/> (dostęp: 21.10.2015).
- Sopoćko M.: *Duch liturgii II Niedzieli Wielkanocy*. W: *Powołanie człowieka*. T. 2. Red. T. Bielski. Poznań – Warszawa 1972 s. 377–392.
- Sopoćko M.: *Godzina święta. Nabożeństwo do Miłosierdzia Bożego nad światem*. Poznań 1949.

Sopoćko M.: *Miłosierdzie Boga w dziełach Jego*. T. 2. *Męka, śmierć, zmartwychwstanie i wniebowstąpienie*. Rzym – Paryż – Londyn 1962.

Szweda P.: *Modlitewnik do Miłosierdzia Bożego. Jezu, ufam Tobie*. Kraków 2007.

Tobie, Panie zaufałem. Modlitewnik Zgromadzenia Sióstr Matki Bożej Miłosierdzia. Warszawa 1986.

Warchoń P.: *Krew i woda dar Miłości miłosiernej. Studium historyczno-teologiczne przebitego boku Chrystusa w literaturze teologicznej i duchowej*. Warszawa 2015.

Witko A.: *Nabożeństwo do Miłosierdzia Bożego według bł. Faustyny Kowalskiej*. Kraków 1995.

STRESZCZENIE

Nabożeństwo do Miłosierdzia Bożego

Bóg nas kocha i chce, abyśmy uznali, że jego miłosierdzie jest większy od naszego grzechu. W bulli *Misericordiae vultus* papież Franciszek ogłosił nadzwyczajny Jubileusz Miłosierdzia. Rok Święty Miłosierdzia rozpoczął się 8 grudnia 2015 roku i zakończył 20 listopada 2016 roku. Ojciec Święty naucza: *Potrzebujemy nieustannie kontemplować tajemnicę miłosierdzia. [...] Nasze zbawienie zależy od niego*. W swojej bulli Papież wspominał o wielkiej apostołce miłosierdzia, Faustynie Kowalskiej, polskiej zakonnicy, która miała mistyczne wizje. Chrystus powiedział jej, aby szerzyć kult miłosierdzia. W jej Dzienniczku znajdujemy następujące elementy nabożeństwa do Miłosierdzia Bożego: obraz miłosiernego Chrystusa, święto Miłosierdzia Bożego, Koronka do Miłosierdzia Bożego, godzina Miłosierdzia i szerzenie nabożeństwa do Miłosierdzia Bożego. Te elementy są analizowane w niniejszym artykule.

Słowa kluczowe: Jubileusz Miłosierdzia, Boże Miłosierdzie, nabożeństwo, Faustyna Kowalska.

SUMMARY

Devotion to the Divine Mercy

God loves us and he wants us to recognize that his mercy is greater than our sin. Pope Francis has published a bull *Misericordiae vultus*, in which he has proclaimed the extraordinary Jubilee of Mercy. The Holy Year of Mercy was inaugurated on December 8th 2015 and was concluded on November 20th 2016. The Holy Father teaches: *We need constantly to contemplate the mystery of mercy [...]. Our salvation depends on it*. In this bull Pope has mentioned a great apostle of mercy, Saint Faustina Kowalska, a Polish nun, who had mystical visions. Christ told her to spread the cult of mercy. In her *Diary* we find the following elements of the devotion to the Divine Mercy: image of merciful Christ, the Feast of Mercy, the Chaplet of Divine Mercy, Mercy hour and spreading the devotion to the Divine Mercy. These elements are analyzed in the present article.

Keywords: Jubilee of Mercy, Divine Mercy, devotion, Faustina Kowalska.